

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

L

Уређивачки одбор:

*др Даринка Горган-Премк, др Ирена Грицкаг, др Милка Ивић,
др Павле Ивић, др Александар Младеновић,
др Мирослав Николић, др Асим Пецо, др Митар Пешикан,
др Живојин Станојчић, др Драго Ђупић, др Егон Фекете*

Главни уредник:

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
1994

март 1994.

ФРАНЦЕ БЕЗЛАЈ
(1910—1993)

Смрћу великог словеначког лингвисте Францета Безлаја настала је огромна празнина у јужнословенској науци о језику. Највећи губитак претрпеле су словеначка ономастика и етимологија, али његов одлазак знатно осиромашује и сербокroatистику. Балто—словенске студије остале су без вредног посленика и упорног заговорника. Славистика је изгубила особито, оригиналног и надахнутог ономастичара и етимолога. Умро је један изузетно вредан и предан научник и професор, уредник најзначајнијих словеначких лингвистичких часописа *Slavistična revija* и *Jezik in slovstvo* покретач часописа *Onomastica Jugoslavica*, редовни члан САЗУ и ванредни ЈАЗУ, аутор иза кога остају три капитална дела новије словеначке лингвистике: *Slovenska vodna imena I—II*, *Eseji o slovenskem jeziku* и *Etimološki slovar slovenskega jezika I—II* (недовршен, без III тома).

Родио се 1910. у Литији. Гимназију је похађао у Крању и Љубљани. Студије славистике започео је у Љубљани, а наставио на Карловом универзитету у Прагу. Његово бављење експерименталном фонетиком у тамошњој лабораторији професора Хлумског резултирало је докторском дисертацијом *Oris slovenskega knjižnega izgovora* одбрањеном 1939. у Љубљани код професора Нахтигала и Рамовша.

Наредних десетак година радио је као гимназијски професор, занимајући се књижевношћу, нарочито чешком, а бавио се и превођењем. Тек 1950. прелази на Универзитет, прво као лектор за чешки језик, а затим као професор упоредне словенске лингвистике. Филозофског факултета у Љубљани. Руководећи ономастичко—етимолошком секцијом Института за словеначки језик издао је пробну свеску Етимолошког речника словеначког језика (1963), те је 1964. године изабран за редовног члана Словенске академије знаности и уметности.

Франце Безлај је пример научника који се, силом прилика, релативно позно појавио у струци (од доктората на тему фонетике до следећег стручног рада *Doneski k poznavanju glagolskega aspekta* прошло је девет година), још касније у области која ће постати његово трајно опредељење (ономастички радови уследили су тек неколико година касније), да би на крају оставио не само богату библиографију (преко 200 јединица), већ и дубок и особит траг у словеначкој лингвистици. Млади фонетичар и бохемиста годинама је предано радио и на

сакупљању и исписивању грађе за Етимолошки речник словеначког језика. У међувремену је, оштрећи своје перо на рецензијама, улазио у ономастику, нарочито се задржавши на делу Ј. Хубшмита о прединдоевропским лексичким слојевима у источним Алпима. Као ономастичар се појавио са запаженим радом *Sinonima za pojem 'locus fluminis profundior'* (1954) за којим су уследили *Krčevine, Zanimivosti iz toponomastike, O besedah in imenih* (све 1955), а затим и I том капиталне студије *Slovenska vodna imena* (1956. и 1961). Ф. Безлаја нису интересовале само све гране ономастике већ и сви аспекти њеног положаја међу осталим лингвистичким дисциплинама, односа према другим наукама којима „служи“, сва питања која она поставља, али и решава — свим тим бави се његов рад *Stratigrafija Slovanov v luči onomastike* (1958) писан за славистички конгрес у Москви, објављен у *Slavističnoj reviji* (1958) а затим, нешто измењен и проширен, и у нашем часопису (ЈФ XIII, 1958).

Ономастика је трајно остала предмет Безлајевог занимања и љубави, но он ју је правилно схватио као средство, као једног од најсигурнијих сведока далеке историје, али и драгоценог судију у етимологији, последњем пољу његовог интересовања.

Појавом пробне свеске *Etimološkega slovarja slovenskega jezika* Франце Безлај је стекао име и у етимологији. Тако је почео да испуњава завет проф. Рамовша који је још четврт века раније младом доктору фонетике наменио тај задатак. Он је сам годинама био практично једини последник на том великом делу. За то није требало само скупијати грађу и дати понеку нову етимологију, већ му поставити концепт, методологију — одредити се према осталим словенским етимолошким речницима, искористити њихова достигнућа и дати истовремено нешто ново чиме би ESSJ пружио допринос славистици већи него што је пуко увећавање инвентара словенских етимологија словеначким материјалом. Оно по чему се ESSJ препознаје јесте језгровитост, концизност одредница, а лични печат ауторов чини знатно поклањање пажње ономастици, супстратним слојевима и адстрату, те редовно указивање на балтичке паралеле. Преглед постојећих решења често је праћен ауторовим оригиналним предлозима који, чак и када их не можемо сасвим прихватити, подстичу на размишљање.

Везе Франце Безлаја са српскохрватском етимологијом и ономастиком превазилазе границе које намеће природна блискост словеначког и нашег језика. Иако су његови етимолошки узорци били Махек и Фасмер, за Безлаја је од огромног значаја био контакт са етимолошким ерудитом какав је био Петар Скок, велики етимолог у чију је радионицу и лично ушао. Као једини слависта који је систематски прочитао Скоков *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* и исцрпно га је приказао (прва два тома у часопису *Етимологија* 1971. и 1973., а затим сва три у *Радовима АНУБиХ LX*, књ. 19, 1977) понудивши уз те коментаре, без претензија на коначност, и низ исправки и нових решења. Његово накнадно читање Скока донело је серију прилога под насловом „*Na robu srbohrvatskega (in slovenskega) etimološkega slovarja*“ у часопису *Jezik in slovstvo* (1972/3/4, 1976). И

најзад, али не на крају, већ веома болестан и оронуо, професор Безлај је прихватио нашу иницијативу за сарадњу и примио у своју радионицу два сарадника новооснованог пројекта Етимолошког речника српско-хрватског језика. Ставио нам је на располагање своју библиотеку и картотеку, а испратио нас саветом: „Пишите, само пишите“. Ту се још једном показало оно што се из његове богате библиографије¹ не може видети: Франце Безлај био је велики научник, али ништа мањи професор. Оставио је себи достојне наследнике и на факултету и у малом ауторском колективу који довршава његов етимолошки речник. Докле год га је здравље служило, држао је предавања на Семинару за словеначки језик и књижевност на различите, увек занимљиве теме. Врхунац његовог приближавања језичке науке ширим круговима образованих лаика представљају *Eseji o slovenskem jeziku* (1967), који се истовремено неретко цитирају у етимолошкој литератури.

Професор Безлај (за нас који смо макар само кратко били његови ученици он је био пре свега професор), напустио је своје место у радионици Етимолошког речника словеначког језика, али је претходно себи осигурао трајно, и то међу почаснима, место у словеначкој лингвистици. Стекао га је марљивом преданошћу послу у коме он као научник и професор, ни у најдубљој старости, никако није успевао да утажи своју радозналост нити исцрпе инвентивност.

Београд

Јасна Влајић—Поповић

---

¹ Приредила Аленка Шивиц—Дулар за часопис *Onomastica Jugoslavica* 9, Загреб 1982. посвећен Безлајевој седамдесетогодишњици, са пригодним библиографским прилогом Ф. Јакопина. Та библиографија открива и једну пасију младога Безлаја, пчеларство, коме је посветио низ прилога објављених крајем 40-их година под псеудонимом Иноценц Ревај.